лар чызгимæ азарыдис.

Конкурсы архайджытæн лæвæрд æрцыд Кады грамотæтæ æмæ призтæ.

"Сæугæхсид"

СКЪОЛАЙЫ КОНКУРСЫ "СТЪАЛЫТÆ"

Æрæджы Рахизфарсы районы Бæтæхъойы хъæуы астæуккаг скъолайы уыдис конкурс "Утренняя звезда". Ацы конкурс сбæрæг кодта, хъæуы бирæ курдиатджын фæсивæд кæй ис, уый. Æппæтæй хуыздæрыл нымад æрцыд зарæг "Ныййарæгæй амонд", азарыд æй 11-æм къласы ахуыргæнинаг Бедойты Викæ.

Нырыккон кафт æмæ зарæг "Зима, холода"-йы тыххæй фыццаг бынат лæвæрд æрцыд Джелыты Светланæйæн дæр. Уый дæр Викæйау ссис конкурс "Утренняя звезда"-йы уæлахиздзау.

"Рахизфарсы цæрд"

Черменыхъæуы дæр, бындуронæй цалцæг кæнæм инвалидты хæдзар республикæйы фæллойы æмæ социалон æфсисады министр Тугъанты Ларисæйы заказмæ гæсгæ.

— Разæй та уæм цавæр объекттæ æнхъæлмæ кæсынц? Цæуыл кусдзыстут, уæлдæр ранымад арæзтæдтæ æмæ цалцæггæнинæгтæ куы фæуат, уæд?

— Стыр куыст нæм æнхъæлмæ кæсы республикæйы рынамæйразмæ иунæг мæй аззадыстæм фæстейæ мызд фидыны хъуыддаджы æмæ йæ рæхджы бæргæ аиуварс кæниккам уыцы фæстæзаддзинад, фæлæ нæм ныртæккæ фæрæзтæ нæй. Фарон сывæллæтты республикон рынчындон сцалцæг кодтам, фæлæ нын нæ куыстæн нырма дæр 9 милуан сомы нæ бафыста республикæ. Уыцы æхцатæ нæ куы уаиккой, уæд фæрæвдздæр уаид нæ финансон уавæр æмæ мызд дæр афоныл исиккам. О,

джытæ раззагд...
сты разæй фы...
куыст кæнынц...
прокатон баз...
Хæдзарæгаты...
арæзтадон-монт...
ды хицау Катау...
базæйы директ...
лан, транспорто...
нер Аристит М...
амайджытæ Л...
æмæ Лазарь Ц...
мачъийы куыст...
Зауырбег, фæл...

НÆМЫГ ТУДЖ КУЫ ФЫХТИС

Хæстон намысы фæндæгтæ

Икъаты Алыксийы фыдæлтæ бирæ азты размæ хуыздæр цард агурæг фæцыдысты Хуссар Ирыстонмæ. Алыкси нырма хæрзчысыл уыди, йæ ныййарджытæ Оконы зылды, абоны Знауыры районы куы 'рбынат кодтой, уæд. Йæ фыд Мирман æрдзæй фæхайджын дардмæуынаг адæймаг æмæ базарадон кусæджы миниуджытæй. Цыбыр рæстæгмæ зæххытæ самал кодта, æххуырст кусджыты сыл бафтыдта. Йæхæдæг, бухайраг худ ныккæнгæйæ, хъал бæхыл бадгæйæ, зылд йæ бирæ хæстæджытыл æмæ хиирхæфсæн бынæттыл. Йæ цот, — дыууæ фырты æмæ фондз чызджы, — царды ræз хастой.

Октябры революцийы райдайæнмæ Мирман йе 'цæг дунемæ ацыд. Амард йæ хистæр фырт Пируз дæр. Афтæмæй Пирузы цот, цыппараздзыд Баграт æмæ дыууæаздзыд Наташæ баззадысты йæ кæстæр æфсымæр Алыксийы æвджид.

Азтæ цыдысты, рæстæг ивта. Алыкси кодта зæххы куыст, дардта фос. Уыцы рæстæг революцийы уылæнтæ бахæццæ сты Оконы зылды онг дæр. Хъæздгуытæ æмæ мæгуыртæ фæныхмæ сты. Уыимæ ма стынг гуырдзиаг меньшевиктимæ тох.

Алыкси бацыд ирон национ къорды рæнхъытæм æмæ зындгонд революционер Харебаты Исахъы разамындæй тох кодта меньшевикты ныхмæ. Архайдта, ныры Исахъыхъæуы цур цы тугкалæн хæст æрцыд, уым.

Мидбæстон хæсты фæстæ адæм бавнæлдтой ног дуджы цардарæзтмæ. Алыкси æмæ йæ бинонтæ цардысты Мугърисы æмæ уыдысты хъæуы колхозараджыты амидингæнджытæ. Йæ фыццаг сæрдарæй дæр Алыкси æвзæрст æрцыд.

Хъæздыгдæр зæхкусджытæ-кулактæ колхозты ныхмæ цы тох самадтой, уый Мугърисы колхозы иувæрсты дæр нæ ацыд. Алыксийы ма суанг амарынмæ дæр хъавыдысты.

Уыцы тæссаг уавæрты ма Алыксийæн уыд иу цардырухс æмæ ныфсы хос — йæ бинонтæ. Хъомыл кодта йæ бирæ сабиты — Георги, Павлик, Анычкæ, Ваня, Сурæт, Виктор, Никъала æмæ Валерийы. Æнцон нæ уыд уыйбæрц сывæллæтты сæ къæхтыл слæууын кæнын, ахуырмæ сæ æрвитын. Хистæр фырт Георги (нæ ныхас сæйрагдæр уыыл уыдзæн) скъоламæ цыд сæ хæдзарæй дыууæ километры дæрддзæгмæ. Ахуыр хорз кодта. Районты æмбырдтæм-иу æй æрбахуыдтой æмæ-иу трибунæйæ дзырдта Къостайы æмдзæвгæтæ.

Георги 12-аздзыдæй кусынмæ бацыд хъæдфадæн заводмæ. Хистæрты æмрæнхъ егъау хъæдтæ тылдта фадæн хырхы размæ. Царди æмдзæрæны. Сабаты та-иу хæдзармæ ацыд. Фистæгæй — фынддæс километры...

Уæдмæ Георгийы мадыфсымæр — Æлборты Васили кусын райдыдта Тбилисы 26 комиссары номыл заводы æмæ лæппуйы йæхимæ акодта. Ахуырмæ йæ радта 104-æм ФЗО-ы æртыккаг къласмæ. Карточкæты системæйы ахæсты Георги бирæ æххормаг æмæ уазал бонтæ бавзæрста. Ахуыр иттæг хорз кодта. Фæстæдæр ацы скъолайы фæлгæтты байгом педтехникум æмæ уырдæм ахуырмæ бацыд, фæлæ йæ дыккаг курсы ныууагъта æмæ сæхимæ æрыздæхт. Ахуыры рæстæг ма архайдта Шота Руставелийы проспект æмæ æндæр стыр объектты арæзтады.

Уæдмæ хæдзары уавæр ноджы федзæллагдæр: фыд колхозы сæрдарæй бригадиры бынатмæ рахызт, мад дæр бынтон куыстыты бын фæци. 1937 азмæ хæдзары хъомыл кодтой авд лæппуйы æмæ æртæ чызджы.

Чи зоны, сæ дарддæры цард куыд ацыдаид, Георги æнæнхъæлæджы йæ тбилисаг ахуыргæнæг Гасситы Исмелимæ куынæ фембæлдаид, уæд. Уый ныр куыста районы адæмон ахуырады хайады сæргълæууæгæй æмæ курдиатджын лæппуйæн баххуыс кодта куыст ссарынмæ. Георги сси дард хæххон хъæу Пичъиджыны скъолайы ахуыргæнæг æмæ директоры хæдивæг. Уыцы, Хуыцауæй рох раны æрыгон зондамонæг ныууагъта хорз фæд.

Ахуыры аз куы фæци, уæд Георги бафæлвæрдта Дзæуджыхъæуы институтмæ бацæуын, фæлæ уырыссаг æвзаг æвзæр зыдта æмæ...

Фæлварæнтæ кæимæ лæвæрдта, уыдонæй йын чидæр загъта, цæмæй фистæгæфсæддон училищемæ бацæуыныл афæлвара. уым ын йæ гæххæттытæм куы 'ркастысты, уæд æй райстой куыд æххуысхъуаг колхозоны фырты. Училищейы йын фæзынд, уырыссагау дзурын æй чи ахуыр кодта, ахæм æмбæлттæ. Стыр цæстæнгас æм аздæхта уырыссаг æвзаджы ахуыргæнæг дæр.

Цалдæр мæйы фæстæ Георги сси хайады командир, 1939 азы та йæ уæхсчытыл сæрттывтой лейтенанты стъалытæ. Афтæ райдыдта æрыгон командиры æфсæддон фæндаг.

Училище каст куы фæци, уæд Икъайы-фырт æрвыст æрцыд Сталинграды авиаскъоламæ эскадрилийы хайады командиры хæдивæгæй. Уырдыгæй йæ фæстæмæ арвыстой Грознайы фистæгæфсæддон училищемæ, стæй та — уыцы горæты авиаучилищемæ.

1941 азы сæрды æрвыст æрцыд 16-æм резервон бригадмæ æмæ йæхи цæттæ кæнын райдыдта хæцæг æфсадмæ, октябры та йæ ротæ знагимæ тугкалæн тохты бацыд Ростовы бынмæ Чалтыры хъæуы. Не 'фсæдтæ цагъды кодтой, знаг æгæрон тыхджын разынд. Иугай салдæтты куынæг кодтой уæлдæфæй. Георги Краснодары крайы Ольгинкæйы хъæумæ 'ввахс куыддæртæй хъæдмæ баирвæзт.

Икъайы-фырт йæ политрукимæ фæстæмæ 16-æм бригадмæ æрбаздæхт. Ам иуцасдæр куы фæци, уæд йæ хайад æрвыст æрцыд цæгатырдæм. Волгæйы донил куыд ленк кодтой, афтæ сæ немыцæгтæ бафиппайдтой æмæ сыл хæдтæхджытæй бомбæтæ æркалдтой. Нау фæдæлдон. Сæ амондæн иннæ наутæ афоныл фæзындысты æмæ сæ донæй сластой. Фæлæ бирæ салдæттæ æмæ афицертæ уым,

Волгæйы доны а...
'нусон бынат.
Фыдбылызæй...
уыдоны арвыст...
æмæ цалдæр бо...
ты Георги сси пу...
оны командир.
хорз цæттæгонд...
уымæ гæсгæ 16-...
мандæгæнджыта...
арфæйы ныхæст...
1943 азы 9 ав...
вы...
го...
д...
мæйы...
рæнхъытæм
Уайтагъд æй сн...
цæн æхсæг бата...
рæй.
Украинæйы...
Пруты донил тох...
фæстæ Георги...
Фрунзейы ном...
академийы сæр...
ахуыр кæнынмæ...
Мæскуымæ ц...
уый йæхæдæг х...
каг у. Фæндæ...
уыдысты, уымæ...
суткæгай сæ бы...
лыдысты.
Мæскуыйы...
кæрæдзи фæ...
Афæдзы бæрц а...
ги æфсæддон с...
Бирæ зындгонд...
зонгæ ацы æф...
мийы. Зæгъæм,...
уыд Советон Ц...
Нестеров, зыдта...
ломат Зорины æ...
тист Райкины...
та цыд музейтæ...
Стыр театрмæ.
Академи фæу...
орги æнхъæлмæ...

Черменыхъæуы дæр, бындуро-нæй цалцæг кæнæм инвалидты хæдзар республикæйы фæллойы æмæ социалон æфсисады министр Тугъанты Ларисæйы зақазмæ гæсгæ.

— Разæй та уæм цавæр объекттæ æнхъæлмæ кæсынц? Цæуыл кусдзыстут, уæлдæр ранымад арæзтæдтæ æмæ цалцæггæнинæгтæ куы фæуат, уæд?

— Стыр куыст нæм æнхъæлмæ кæсы республикæйы рын-

амæйразмæ иунæг мæй ázза-дыстæм фæстейæ мызд фидыны хъуыддаджы æмæ йæ рæхджы бæргæ аиуварс кæниккам уыцы фæстæзаддзинад, фæлæ нæм ныртæккæ фæрæзтæ нæй. Фарон сывæллæтты республикон рынчындон сцалцæг кодтам, фæлæ нын нæ куыстæн нырма дæр 9 милуан сомы нæ бафыста республикæ. Уыцы æхцатæ нæ куы уаиккой, уæд фæрæвдздæр уаид нæ финансон уавæр æмæ мызд дæр афоныл исиккам. О,

джытæ раззагдæрты номхыгъды сты разæй фыст. Раппæлинаг куыст кæнынц цалцæггæнæн-прокатон базæйы директор Хæдзарæгаты Барис, 570-æм арæзтадон-монтажгæнæн поезды хицау Катауты Солтан, автобазæйы директор Лолаты Сослан, транспортон хайады инженер Аристит Михайлиди, сисамайджытæ Левон Григорян æмæ Лазарь Шахназарян, тасмачъийы куыстгæнæг Тыбылты Зауырбег, фæлындæг Вячеслав

мастер, уыд республикæйы чемпион, Уæрæсейы фыццаг бынат бацахсынил ерысты призер. Йæ тренертæ уыдысты Бекмæрзты Михал æмæ Дзгойты Аслæнбег. Дæс азæй фылдæр йæхæдæг дæр куыста тренерæй "Динамо"-йы. Изæрыгæтты уæгъдибар хъæбысхæсты сусæгдзинæдтæ амыдта суинаг фæсивæдæн.

...ЫГ ТУДЖЫ ...ФЫХТИС

Хæстон намысы фæндæгтæ

ноджы федзæллагдæр: фыд колхозы сæрдарæй бригадиры бынатмæ рахызт, мад дæр бынтон куыстыты бын фæци. 1937 азмæ хæдзары хъомыл кодтой авд лæппуйы æмæ æртæ чызджы.

Чи зоны, сæ дарддæры цард куыд ацыдаид, Георги æнæнхъæлæджы йæ тбилисаг ахуыргæнæг Гасситы Исмелимæ куынæ фембæлдаид, уæд. Уый ныр куыста районы адæмон ахуырады хайады сæргълæуууæгæй æмæ курдиатджын лæппу-йæн баххуыс кодта куыст ссарынмæ. Георги сси дард хæххон хъæу Пичъиджыны скъолайы ахуыргæнæг æмæ директоры хæдивæг. Уыцы, Хуыцауæй рох раны æрыгон зондамонæг ныууагъта хорз фæд.

Ахуыры аз куы фæци, уæд Георги бафæлвæрдта Дзæуджыхъæуы институтмæ бацæуын, фæлæ уырыссаг æвзаг æвзæр зыдта æмæ...

Фæлварæнтæ кæимæ лæвæрдта, уыдонæй йын чидæр загъта, цæмæй фистæгæфсæддон училищемæ бацæуыныл афæлвара. уым ын йæ гæххæттытæм куы 'ркастысты, уæд æй райстой куыд æххуысхъуаг колхозоны фырты. Училищейы йын фæзынд, уырыссагау дзурын æй чи ахуыр кодта, ахæм æмбæлттæ. Стыр цæстæнгас æм аздæхта уырыссаг æвзаджы ахуыргæнæг дæр.

Цалдæр мæйы фæстæ Георги сси хайады командир, 1939 азы та йæ уæхсчытыл сæрттывтой лейтенанты стъалытæ. Афтæ райдыдта æрыгон командиры æфсæддон фæндаг.

Училище каст куы фæци, уæд Икъайы-фырт æрвыст æрцыд Сталинграды авиаскъоламæ эскадрилийы хайады командиры хæдивæгæй. Уырдыгæй йæ фæстæмæ арвыстой Грознайы фистæгæфсæддон училищемæ, стæй та — уыцы горæты авиаучилищемæ.

1941 азы сæрды æрвыст æрцыд 16-æм резервон бригадмæ æмæ йæхи цæттæ кæнын райдыдта хæцæг æфсадмæ, октябры та йæ ротæ знагимæ тугкалæн тохты бацыд Ростовы бынмæ Чалтыры хъæуы. Не 'фсæдтæ цагъды кодтой, знаг æгæрон тыхджын разынд. Иугай салдæтты куынæг кодтой уæлдæфæй. Георги Краснодары крайы Ольгинкæйы хъæумæ 'ввахс куыддæртæй хъæдмæ баирвæзт.

Икъайы-фырт йæ политрукимæ фæстæмæ 16-æм бригадмæ æрбаздæхт. Ам иуцасдæр куы фæци, уæд йæ хайад æрвыст æрцыд цæгатырдæм. Волгæйы донмыл куыд ленк кодтой, афтæ сæ немыцæгтæ бафиппайдтой æмæ сыл хæдтæхджытæй бомбæтæ æркалдтой. Нæу фæдæлдон. Сæ амондæн иннæ наутæ афоныл фæзындысты æмæ сæ донæй сластой. Фæлæ бирæ салдæттæ æмæ афицертæ уым, Волгæйы доны арфы ссардтой сенусон бынат.

Фыдбылызæй чи фервæзт, уыдоны арвыстой Кузнецкмæ æмæ цалдæр боны фæстæ Икъаты Георги сси пулеметты батальоны командир. Йе 'фсæддонтæ хорз цæттæгонд кæй уыдысты, уымæ гæсгæ 16-æм бригады командæгæнджытæй райста бирæ арфæйы ныхæстæ.

1943 азы 9 августмæ Икъайы-фырт фæци дыууæ цæфы. Йæ къах сдзæбæх кæныны тыххæй æрвыст æрцыд Белгороды æфсæддон госпитæлмæ. Бирæ "фæлладуагъды" рæстæг ын нæ уыд, æмæ мæйы фæстæ æфсады рæнхъытæм æрбаздæхт. Уайтагъд æй снысан кодтой хицæн æхсæг батальоны командирæй.

Украинæйы зæххытыл æмæ Пруты донмыл тохты бацархайыны фæстæ Георги æрвыст æрцыд Фрунзейы номыл æфсæддон академийы сæрмагонд курсыты ахуыр кæнынмæ.

Мæскуымæ цы зынтæй цыди, уый йæхæдæг хицæн ныхасы аккаг у. Фæндæгтæ пырх кæй уыдысты, уымæ гæсгæ поездтæ суткæгай сæ бынæттæй не змæлыдысты.

Мæскуыйы ахуыры мæйтæ кæрæдзи фæдыл тахтысты. Афæдзы бæрц ахуыр кодта Георги æфсæддон стратегийы теори. Бирæ зындгонд адæмимæ базонгæ ацы æфсæддон академийы. Зæгъæм, йæ хорз хæлар уыд Советон Цæдисы Хъæбатыр Нестеров, зыдта хъуыстгонд дипломат Зорины æмæ зындгонд артист Райкины. Улæфты рæстæг та цыд музейтæм, равдыстытæм, Стыр театрмæ.

Академи фæуыны фæстæ Георги æнхъæлмæ каст, фронтмæ йæ кæд арвитдзысты, уымæ. Хъуамæ дипломатон минæвары хуызы ацыдаид Югославимæ. Ахæм минæвæрттæ Ныгуылæн Европæйы бæстæты бæрæг кодтой, хæсты рæстæг знаг уырдæм кæй атардта, уыцы адæмы. Фæлæ фæрынчын æмæ йæ ацæуыны æмгъуыдтæ фесты.

1945 азы январы Георги æрвыст æрцыд Фыццаг Украинаг фронты резервон дивизитæй иумæ, уырдыгæй та — æртыккаг гвардион æфсады 127-æм æхсæг дивизимæ.

Дивизи уæлахизтимæ цыд Берлинмæ, фæлæ ма сæ цалдæр километры куы хъуыд, уæд сæ Чехословакийы 'рдæм арвыстой. Уым тохы рæстæг фæцæф йæ галиу къух, фæлæ знагимæ хæцыд цæфæй дæр. 1945 азы 11 майы бацыдысты Прагæмæ.

1947 азы та Георгийы снысан кодтой полчъы командирæй, чысыл фæстæдæр та йе 'фсæддон службæ ахицæн кодта хъæбатыр дæлбулкъон, хорзæхджынгонд у æртæ орденæй æмæ 12 майданæй.

Каст фæци Стъараполы пединститут æмæ 1950 азы æрцард Дзæуджыхъæуы. Йæ царды ног нысанæн равзæрста фæсивæдимæ куыст. Физкультурæйы уроктæ лæвæрдта горæты 26-æм æмæ 16-æм астæуккаг скъолаты. Суанг пенсийы ацæуыны онг фæкуыста республикæйы скъолаты — уыд директоры хæдивæг, директор, ногдзауты лагеры сæргълæууæг.

Хæрзæгъдау æмæ адæмæн уарзон цот схъомыл кодтой Алыкси æмæ Матикъо. Сæ бирæ фыдæбæттæ æмæ тухæнтæ нæ фæдзæгъæлы сты.

Цæрынц Икъаты Алыксийы бындартæ — æхсæз фырты æмæ дыууæ чызджы. Сæ сыхæгтимæ æмæ хæстæджытимæ дих кæнынц сæ царды цинтæ æмæ уæззау уавæртæ. Фæлæ фæсмойнаг не сты æмæ нæ уыдзысты — рæстуд царды хуыздæр миниуджытæй фæхайджын сты сæ цот дæр. Хъæбатыр æмæ куыстуарзаг æфсымæрты фарн рæзы сæ зæрдæты, рухс æмæ хорздзинады гуырæн у фидæны фæлтæрты цардæн.

ТЪЕХТЫ Тамерлан